

Τι είναι σύγχρονο κράτος

Άρθρο του Χάρη Καστανίδη στην εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ
26/3/2006

Το δίλημμα λιγότερο ή περισσότερο κράτος διέτρεξε για πολύ καιρό την πολιτική συζήτηση και την εν γένει ιδεολογική αντιπαράθεση μεταξύ του νεοφιλελευθερισμού και της σοσιαλδημοκρατίας.

Οι νεοφιλελεύθερες απόψεις, από τα μέσα της δεκαετίας του '80 και ύστερα, κέρδισαν ζωτικό χώρο διεθνώς και προσανατόλισαν την πράξη πολλών κυβερνήσεων, με έμφαση κυρίως στις ιδιωτικοποιήσεις και στη χωρίς έλεγχο και κανόνες λειτουργία της αγοράς. Η νεοφιλελεύθερη εκδοχή του λιγότερου κράτους επηρέασε σε ορισμένες περιπτώσεις και τη δράση κυβερνήσεων που ανήκαν στο χώρο της κεντροαριστεράς, χωρίς βεβαίως να ανατραπεί η γενική θεώρηση της σοσιαλδημοκρατίας, ότι η αγορά εντέλει υπηρετεί τις κοινωνικές ανάγκες, το κοινωνικό συμφέρον και όχι το αντίστροφο.

Το 2001 παρατηρείται μια δραματική στροφή στη διεθνή συζήτηση για το ρόλο του κράτους. Τα τρομοκρατικά χτυπήματα επιφέρουν αλυσιδωτές επιπτώσεις και στη διεθνή και τις εγχώριες οικονομίες. Οι αρνητικές επιπτώσεις π.χ. στον τομέα των διεθνών αερομεταφορών ή οι αναστατώσεις στις διεθνείς κεφαλαιαγορές οδηγούν θεωρητικούς του νεοφιλελευθερισμού και νεοφιλελεύθερες κυβερνήσεις να αναζητήσουν προστατευτικά μέτρα μέσω της σχεδιασμένης παρέμβασης των κεντρικών εξουσιών και του κράτους. Οι νεοφιλελεύθεροι διαπιστώνουν ότι η απόλυτη ελευθερία της αγοράς δεν μπορεί να αποτρέψει οικονομικές κρίσεις ή απορρυθμίσεις συγκεκριμένων τομέων της οικονομίας. Αναζητούν ένα νέο σταθεροποιητικό ρόλο του κράτους.

Τα τελευταία χρόνια νεοφιλελεύθεροι και φιλελεύθεροι, κυρίως στην Αμερική, προχωρούν σε μια διπλή αυτοκριτική: από τη μια προσεκτική αυτοκριτική για την επέμβαση στο Ιράκ και από την άλλη πιο ουσιώδη αυτοκριτική για τις θέσεις τους σχετικά με τη λειτουργία του κράτους. Εμφανίζονται να αλλάζουν το αρχικό διχοτομικό δίπολο «λιγότερο ή περισσότερο» κράτος στο δίπολο «ισχυρό ή ασθενές» κράτος.

Ως ισχυρό κράτος νοείται αυτό που μπορεί να σχεδιάζει μια πολιτική, να την εφαρμόζει αποτελεσματικά και μάλιστα σε συνθήκες διαφάνειας και απόλυτης δημοκρατικής νομιμότητας. Εννοείται ότι το ασθενές κράτος τίποτα ή ελάχιστα από αυτά μπορεί να πετύχει. Διατυπώνοντας το νέο δίλημμα, οι νεοφιλελεύθεροι ιδεολόγοι φαίνεται να μην πολυνοιάζονται για την πληθωρική παρουσία του κράτους ακόμη και σε τομείς, στους οποίους μέχρι χθες αναγνώριζαν τη λειτουργία μόνο της αγοράς. Το διχοτομικό δίπολο «ισχυρό ή ασθενές» κράτος συνιστά ουσιώδη οπισθοχώρηση του νεοφιλελευθερισμού στην αντίθεσή του με τη σοσιαλδημοκρατία, έστω και αν δεν ομολογείται από τους εκπροσώπους του.

Η εκ νέου ανακάλυψη του αναγκαίου εξισορροπητικού και ρυθμιστικού ρόλου του κράτους στην οικονομία από συντηρητικές ιδεολογικές τάσεις, πρέπει να ωθήσει τη σοσιαλδημοκρατία πέρα από διχοτομικές αντιθέσεις με τον συντηρητισμό, σε πιο γόνιμα και εξειδικευμένα πεδία συζητήσεων για το κράτος. Η σύγκλιση διαφορετικών πολιτικών αντιλήψεων στην ιδέα της ισχυρής και σταθεροποιητικής παρουσίας του κράτους, σύγκλιση που κυρίως εκφράζεται στο πεδίο των εφαρμοσμένων πολιτικών, επιβάλλει στη

σοσιαλδημοκρατία μια πιο ολοκληρωμένη και συστηματική θεωρία για το ρόλο του κράτους στις σύγχρονες συνθήκες της παγκοσμιοποίησης.

Στο πλαίσιο ενός άρθρου δεν είναι δυνατόν να διατυπωθεί μια γενική θεωρία, παρά μόνο μερικές χρήσιμες επισημάνσεις. Ισχυρό κράτος δεν σημαίνει ότι αυτό αποκτά και πάλι χαρακτήρα επιχειρηματικό ούτε ότι ενσωματώνει στο πεδίο των δράσεών του νέες πελατειακές σχέσεις. Ο γενικός ορισμός του ισχυρού κράτους, ως του κράτους που σχεδιάζει και εφαρμόζει αποτελεσματικά μια πολιτική σε συνθήκες διαφάνειας και δημοκρατικής νομιμότητας, δεν αρκεί. Χρειάζεται να του προσδώσουμε ειδική ταυτότητα και συγκεκριμένα χαρακτηριστικά.

Ένας κοινά αποδεκτός τύπος θα μπορούσε να είναι η ταύτιση του ισχυρού κράτους με το δίκαιο και αποτελεσματικό κράτος. Το δίκαιο και αποτελεσματικό κράτος δεν έχει ένα και μοναδικό τύπο οργάνωσης και λειτουργίας, αντιθέτως μπορεί να εμφανίζει μεγάλη οργανωτική και λειτουργική πολυτυπία. Αυτή η πολυτυπία αντιστοιχεί σε διαφορετική ανάπτυξη, ιστορία και ωριμότητα κάθε χώρας ξεχωριστά. Δεν θα ήταν τώρα εφικτό να επιχειρηθεί μια συγκριτική θεώρηση, έχει όμως σημασία να διατυπωθεί σε λίγες γραμμές το οργανωτικό περίγραμμα ενός δίκαιου και αποτελεσματικού κράτους στην Ελλάδα. Το ελληνικό κράτος πρέπει να επανασυγκροτηθεί, μέσω μιας ριζικής διοικητικής μεταρρύθμισης, επιτελικά στο κέντρο και εκτελεστικά στην περιφέρεια. Αυτό σημαίνει ότι στην Αθήνα παραμένουν αποκλειστικά οι επιτελικές λειτουργίες σχεδιασμού και όλη η εκτελεστική διοίκηση μετακινείται, συγκροτείται και υπάγεται μόνο στην περιφερειακή διοίκηση και αυτοδιοίκηση. Δεν υπάρχει κάποιος λόγος η σύνταξη του ΙΚΑ να απονέμεται στον συνταξιούχο της Φλώρινας από την Αθήνα, για να αναφερθούμε σε ένα απλό παράδειγμα.

Αυτός ο τύπος της διοικητικής συγκρότησης διευκολύνει την εφαρμογή της αρχής ότι τα προβλήματα πρέπει να αντιμετωπίζονται από την εγγύτερη στον πολίτη εξουσία. Είναι θεωρητικά σωστό, ότι η υπηρεσία που βρίσκεται πιο κοντά στον πολίτη, μπορεί να δώσει τις προσφορότερες λύσεις με γνώση και αποτελεσματικότητα. Αν μάλιστα υπολογισθεί, ότι η άμεση επαφή της υπηρεσίας με τον πολίτη, μπορεί να εξασφαλίζει μεγαλύτερες δυνατότητες ελέγχου της, τότε το αποτέλεσμα γίνεται πιο ευδιάκριτο.

Για να λειτουργήσει αυτό το οργανωτικό περίγραμμα που διακρίνει το κράτος σε επιτελικό κέντρο και εκτελεστική περιφέρεια, πρέπει να αναδιανεμηθούν με ένα σαφή και οριστικό τρόπο οι πόροι που στηρίζουν τις αντίστοιχες αρμοδιότητες. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να αλλάξει άρδην το φορολογικό σύστημα της χώρας. Απαιτείται μια πλήρης ανατροπή και ένα νέο φορολογικό σύστημα που θα στηρίζεται στην αρχή, ότι το κεντρικό κράτος διατηρεί τους πόρους που αντιστοιχούν στις προσφερόμενες από αυτό υπηρεσίες, ενώ όλοι οι άλλοι πόροι περνούν στην περιφερειακή διοίκηση και αυτοδιοίκηση, τους οποίους οφείλουν να εισπράττουν με δικούς τους μηχανισμούς βεβαίωσης και είσπραξης εσόδων. Αυτός ο τύπος της κρατικής οργάνωσης μπορεί ιδιαίτερα να βοηθήσει σε μια ανολοκλήρωτη μέχρι τώρα προσπάθεια διαμόρφωσης ενός σύγχρονου και ολοκληρωμένου αναπτυξιακού μοντέλου. Η διαμόρφωση αναπτυξιακής ταυτότητας για τη χώρα προϋποθέτει τη διαμόρφωση μιας συγκεκριμένης αναπτυξιακής ταυτότητας κατά περιφέρεια, με αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων κάθε μιας.

Αναφέρθηκα μόνο στις οργανωτικές προϋποθέσεις για την ύπαρξη ενός δίκαιου και αποτελεσματικού κράτους στην Ελλάδα. Είναι προφανές ότι πρέπει να ορισθούν και συγκεκριμένες λειτουργικές αρχές που αναδεικνύουν και δικαιώνουν την ύπαρξη ενός κράτους με αυτό τον χαρακτήρα. Από την πρόσληψη των υπαλλήλων και την περιγραφή των καθηκόντων της θέσης τους μέχρι τη θεσμική κατοχύρωση της διαφάνειας, μπορεί να καταγραφεί ένα ευρύ φάσμα αυστηρών κανόνων, για τους οποίους θα ήταν χρήσιμο να υπάρξει εθνικός διάλογος και μακρόπνοο πρόγραμμα συνεχών αλλαγών.

Το βέβαιο είναι ότι για το κράτος και την πραγματική διοικητική μεταρρύθμιση πρέπει να μιλά πρωτίστως η Κεντροαριστερά.

* Το Civilitas.GR και ο «ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ» προτίθενται να απομακρύνουν το κείμενο αυτό από την Ιστοσελίδα τους, εάν η αναδημοσίευσή του προσβάλλει κεκτημένα πνευματικά ή εμπορικά δικαιώματα (info@civilitas.gr)